

לְשׁוֹרְבָּר

רביעון לשכולול הלשון העברית
מוציא ע"י ועד הלשון העברית
בארץ-ישראל

העורך:

ד"ר א. צפראוני

כרך ב.

ניסן תרפ"ט – ניסן תר"ץ

תל-אביב, תר"ץ

לחרחבת הלשון ותלונה

ה. ג. ביאליק

מחסורי לשוננו ותקפתה

(הרצאה במלצת אמונִי הלשון בירושלים ל夜里 הפטונוגרמות של ג. מומיו)

הנעה השעה לברור לנו בעצמנו, מה מקומה של הלשון העברית ביבין הארץ. אין אני נכns הפעם לנדיר ההיסטוריה. רצוני רק לשוב: מה המקום שהלשון תופסת עכשו בחורתנו הלאומית והמדינית? מה היא החשיבות שאנו מוחשים לה ומה הם המאיצים הנעשים על ידינו למשה להחיהתה ולהפראתה.

יודעים אתם כולם, כי עם ראשית תנועת-התחייה בעמנו העמدني מודעת או שלא מודעת את הפרוגרמות על שני דברים – על גאות הארץ ועל תחיתת הלשון. ועל כל פנים בהכרתנו אנחנו ציוני המורה יוצאי רוסיה, הייתה תחיתת הלשון בכל צורותיה ובכל היקפה קודמת לתחיתת הארץ. אין אני אומר זאת רק כתהמידו של אחד חעם, אלא על יסוד העבודה, כי למשה הגנו לרגע הפעלה המדינית. וכשאני רואה את היחס של מהונינו ושל בני הארץ לגאות הלשון אינו יכול להבליג על רגש של עלבון.

לפני עשרים וחמש שנה, עוד זמן רב לפני מתן הצהרת-בלפור נוצר ועד הלשון העברית בארץ-ישראל, שקיבל על עצמו את תפקוד גאות הלשון העברית והקמת תרבותה. מה היו תפקודיו של ועד הלשון? הלשון הייתה היה לא בפינו, כי אם בנפשנו, בספרות. היא נעתקה מכל שרשיה-החיים ונחפה למושטה. עיקר עסקה במשיד מאות שנים היה בספריות העליונות של המחברת. המקצועות של היה עם היושב על אדמתו היו עקרים בהחלת מן הלשון העברית והלשון

היתה עקרה מהם. עם שובנו לארץ־ישראל היה מן ההכרה לחתת את דעתנו בעיקר על החק' הזה של הלשון העברית. ותפקידו של ועד הלשון היה ללחוץ את חצי הגוף המשותק הזה של הלשון, שהוא קרוב יותר אל האדמה, ולסייע להחזרת האומה העקורה משושיה אל מקוויי קיומה הביריה. יש, איפוא, לתמה על שוויון הנפש הגמור מצד עסקי התנועה הציונית למפעלי יסודיו זה של תחית הלשון.

תאמרו, הרי קיימים מוסדות חנוך בארץ המתככלים על חשבון התנועה הציונית. אבל הרי תבוני, רבותי, כי החנוך והספרות אינם אלא עליות או בנינים על גבי הקרקע של הלשון העברית. הלשון היא הקרקע הרוחני של האומה. כשם שכל העושר החמרי בא מן הארץ ושב אל הארץ, כך כל העושר הרוחני בא מן הלשון ושב אל הלשון. שימושות נזירות ומרותות והשarterת הנפש שלחן היא בתוך הלשון. מכל שיטה פיר לוסיףית יותר גבואה נשאות אחרי זמן מועט מלוי' שהן משתראשות בשסון והלשון מתעשרות על ידיהן. וזהו השarter הנפש של השיטות.

לפני ועד הלשון עמדו תפוקדים רבים; ראשית, למלאות את החסר בכל המڪצועות, אבל בעיקר במקצועות התרבותם המשמשים, וביחד באלה המڪצועות, שם כאן בארץ־ישראל עיקר פטרתנו – האדמה, עבדות האדמה וכל המסתעף מזה. רבותי, מזמן חברו סדר זרים, שבו היה עדין הלשון העברית מגע עם הקרקע, עד הימים האלה עברו אלפיים שנה, ומما הייתה הלשון אלמת ומושתקת בהחלטת בכל מה שנגע למקצועות חיים ממשיים. את כל זה היה ועד הלשון צריך למלאות; ועוד יותר מזה במקצועות התכניקה, שמעולם לא היו ללשון העברית. – אולי רק בימי התנ"ך לפי התכניקה של אותו החמן – אלם זה מעט מאד, זה איננו מספיק בשבייל זמננו. ויש, איפוא, קורת גולחה בלשוננו. את זה צריך היה לברוא כמעט ייש מאין. והעוד צריך היה לדאוג לכך, להכנים אחדות בשsson, בכתב ובמכתב. על חשיבות הדברים הללו נכתבו כבר הרבה מאמריהם. אתם יודעים, רבותי, גם כן, כי עם שאין לו לשון מתוקנת אין לו גם מחשבה מתוקנת וגם חריגשה מתוקנת. עדין לא הוברר אצל החכמים, מה משפייע יותר, הלשון על המחשבה או המחשבה על הלשון. הלשון איננה רק כל' בלבד. הלשון היא בעצמה מטרקמת ונבנית מהתמציאות המחשבה והחריגשה של כל הדורות. היא כוללת בתוכה למפרע את המציאות המחשבה והחריגשה גם בשבייל העתיד והוא היא הוקקת נתיבות למחשבה ולהרגשה. ואם הנתיבות הללו עקומות, עקלקלות ומקולקלות, אנחנו מעבירים ומסיעים את הרגשותנו ומחשבתנו הלאומית בנתיבות עקלקלות

ומספרים אחרים בתקנות. ורכותי, עם שאין לו מחשبة בחורה, מתקנת ובריאת, והרגשה בריאות ומתקנת אינו יכול גם לעשות מעשים מתקנים. הוא יהיה תמיד תועה מדרך חישר. יש מן המלומדים אמריקת החשובים, כי אולי עיקר החןך צריך להיות בזמננו, ללמד את הילד לדבר באופן מדויק, ואם נלמד אותו את הדבר הזה הרי כבר חצי החןך עשוי, וכך השאר יבוא מאליו, מפני שידיעת החגדה הנכונה לדברים, לעלם החיצוני ולעולם הפנימי של האדם, מביאה גאותה לנפש המהנוק, מטהרת את רוחו ומתקינה אותו, מרחיבה את בית הקבוץ שלו, והוא געשה איש בז' חורין, הרואה את עולמו הפנימי והחיצוני בעינים בהורות, וכוח הקליטה והאורינטציה שלו בעולם מתגדר פי כמה. העברית החיים במצבה של היום יותר משחיה מתקנת אותנו היא מתקלת אותנו. ובארץ-ישראל יכול חנק מסורם ומקולקל לגורום לנו אסון רב, מהמת שהוא מודיע את כל הגובה התרבותי שלנו. אנחנו לנו לא כאנן לא כאנשי הדורות עם תרבויות הדומות; היינו סמכים ממש דורות רבים על שלוחנן של תרבויות עשירות, התפרנסנו דרך לשונות עשירות, למדנו את מותנו ואת לבנו להרניש ולהשוב באמצעות לשונות מתקנות, דקות ומוסיפות לכל דקדוקי דקדוקיה של המחשבה האנושית, והנה אנו מוצאים כאן בארץ-ישראל בשביילנו כל פגום, כל קחה שלא יצליח למשתתך העשוי של העושר התרבותי שקהלנו והבאו בן החוץ. אם לא נעלח את כוח הלשון העברית ואם לא נהייש את גדרה, אנחנו גוזרים על עצמנו מעיות הדמות לאורך ימים. ואם בשבייל הדור היישן אין הדבר מסוכן כי, מפני שסויים הוא משתמש עד בכליים אחרים, לשונות אחרות, – hari בשבייל הדור הנגיד כאן זהה סכנה גדרה. מובן מאליו, רבותי, שהפירות הזה הוא פרוצים ארוך מאד של כמה שנים ואולי יותר. אבל אם לא יהיה מוסיד העומד על המשמר והעשה את העבודה הזאת מדעת ובכוונה, (מפני שהוא נעשה גם בלי כוונה ע"י הספרות, וע"י הסופרים היוצרים ועי ספרים מקצועים), מוסיד המכנים אחדות בתוך פועלות-הלהzon, יש לחוש מפני סכנה עוד יותר גדרה, מפני סכנה שפת בבל. כל מקום, כל מורה, כל בית ספר יעשה בלשוןcadam העושה בתוך שלו, יכני המונם מילים סותרות ומתקנחות אלה לאלה, ובמקומות להשתכלל תוך הלשון וסתורם יותר יותר. צריך שיחיה לכל העבודה הזאת בעל בית עליון ובנדסמן, ושתחיה דעתו מכערת ונשמעת בכל העבודה הזאת. וזהו תפקידו של ועד הלשון. צריך להכינים אחדות לשפה, ראשית כל לברוא את הטרמינולוגיה, לברוא אותה גם יש מיש וגם יש בגין,

ליצור בצלם ובדמות, להפין את המונחים האלה דורך ספרים, ודרכן צורות אחרים בכתב ספר ובספרות, וגם לברר מה שנברא ונוצר מבוזע ע"י אחרים ולהכויע; וצורך לשקו גם על תקנת המבטא, שהרי, בפי מבטא אחד לא תהיה גם לשון אחת. והמבטא צריך להיות נכון. צורך לשקו גם על אחות הכתוב. זאת היא עבודה הרבה, גדולה ואחריאות.

וכמובן שבשבעה שקבלנו עליינו ע"י הצהרת בפלפור את עניין הלשון העברית בארץ־ישראל כיסוד, ולא רק יסוד לאמוי, כי אם גם יסוד מדיני, היה הקבוע הארץ־ישראל ובייחודה היו אלה האחים לכל העבודה שלנו בארץ־ישראל צרכיים להעמיד את עבדות שמורת הלשון העברית והשקודה על תקנתה על אותו גובה ובאותו מקום מכובד כמו שהעמידו את השקידה על יתר היסודות של בניית הארץ, כמו הקון הקיים; מפני שהלשון העברות היא היא הארץ, וכיום הארץ רוחנית שלנו, ואי אפשר בלי לשון עבריות כמו שאנו אפשר בלי אדמה. איןני מאמין שהקבוץ הארץ־ישראל יוכל לנדר ולשנוג בלי שנשוג הלשון העברית; איןני מאמין, שהפק לאומה בלי תקנתה ושכלולתה הגמור של הלשון העברית.

הינו צרכיים להעמיד תיקף ומור את ההדרה ללשון העברות במצב כזה, שלא רק אנחנו נרגיש בחשיבות העניין, אלא שגם הממשלה תרגיש בחשיבותו. לערנו צרכיים אנו גם, שאנו בעצמנו עושים את תורתנו פלסטית. איןני נוגע כאן בעניין החנן. יש דאגה לחנן, אמן לא במידה מספיקת ולא במידה חרואה. אבל אני מבדיל בין שני התחומים הללו. החנן הוא מדור בתקן הלשון העברית, מדור אחד ולא כל הלשון העברית. יש עוד יותר חשוב – אני מודה בזה – אבל בכל זאת אנו לא מדור על גבי זה צריכה להיות לשון, הוד מלכות הלשון העברית, היא היא העניין היותר עליון והיותר חשוב של כל עבודה תרבותית.

צריך לדאוג לכך שיצטרפו לווער הלשון טובי החכמים יודיעו לשונו בארץ וב בחוין לארץ קתת לו ייפויה גדו ולבשות אותו לכח משפייע. צריך להעמיד אותו במצב כזה שייה פָּקָר על ידי הצבור העברי ועל ידי ממשלה ארץ־ישראל. הממשלה צריכה צריכה לדעת, שאסור לה להוציא איוו הכרזה חוק בלשון העברית בטרם שיבוא על סגנונים אשר מצד אחד הלשון. כי הרי חוק־הממשלה וכל התעודות המוסמכות הם החודרים לתוך החיים. נסמכים עליהם ערכיו הדין ובתי המשפט,

וגם הקחל והעתונים מושפעים מהם. כל הפרסומים העבריים של הממשלת משובשים ולקויים.

אני נודמנתי עם באידלך כמה ממשרדים חשובים ובנקום, והם התאוננו בפני שאינם מבינים שום דבר מכל הפרסומים העבריים של הממשלה והם אנסרים להשתמש בלשון האנגלית. הולוול היה משפע השפעת גומליין – ולוזל מצד הממשלה כפּי הקחל העברי מכיא לידי ולול הקחל העברי כפּי הממשלה. אין איש מתייחס יחס רציני אל הפרסומים העבריים של הממשלה, כל אחד רואה אותם כמו תוספת, ספקת פורמלית למקורה האנגלית ולא יותר. ומכאן הולוול של עורך הדין שלנו בבתי המשפט, ומכאן הולוול בדואר, בטנגראט, וככל המשדרים, מפני שהיהודים בעצםם אומרים: ככלות זו היא לשון, ככלות אנחנו מבינים מה שכחוב שם? וכן חוליך הדבר בכלל המקצועות.

ובבוחו, באוניברסיטה שלנו! מה מראה הלשון העברית שם בהרצאות במקצועות השימושיים, ואיזה יחס רציני יכול להיות אל הלמוד גם מצד חפרופסורים וגם מצד התלמידים בשעה שימושם שם בשברי כלאי, בלי המונחים הראויים, ואפילו בלי הבניין הראווי. איןני יודע, אין אלו כאן אנשים שייחפשו לתבעו וויכלו לתבעו, ואולי לא כאן המקום לך, אבל מותר לך עזוק על הכאב בכל מקום ובכל הודותן. ישנה לנו הרגשה, שקיים יחס מחפיר וمبיש כלפי הלשון העברית. לכאורה, מוחאים קצת ואומרים קדוש כל היום, מן הבוקר עד הערב, אולי אין אלה אלא מילים ריקות. יחס אמיתי ניכר רק בעובדה, במאיצים, באמצעות חמיריות שבזכותם לعبادות הללו. ומכיון שכך, כי העניין אינו אלא טן השפה ולהזין, ואין כאן שום יחס רציני. ציריך שנברור לעצמו פעם, אם הדרישה של שלטונו הלשון העברית בארץ-ישראל היא דרישת מדינות רצינית ועומקית, או שהיא רק דרישת מן השפה ולהזין, ושלמעשה עורך הדין שלנו ידברו בכל הלשונות, הפרופסורים שלנו ישתמשו בלשון רצוצה ושבורה – אל נא יעלבו הפרופסורים שלנו היושבים כאן, לא להם אני מתכוון.

רציני לעורר את תשומת-לבכם עוד לדבר אחד: בשעה שהללו פעם את עניין ועד הלשון על הפרק בקורס הציוני ובקשה תקציב כל שהוא בשבייל עבודתנו קצבו לו, כמדומה, שלוש מאות לירות, אבל לא ניתנה מזה אף פרוטה. והגינו בעצמכם, 25 שנים עובד ועד הלשון, שהוא אקדמי של הלשון העברית, וככלום אפשר להשווות את מחסורי לשונו עם אלה של אומות אחרות. אצל אומות אחרות אין צרכיה-לשון

מרובינו כמו אצלנו, מלחמת שם יש לשון חייה, בריאות, מפותחת, מוכשרת
לכל ענפי החיים, והוא זוקה רק לשטירה קצרה, ואף על פי כן כশמות זכרים
שם פעמי לשבועים שנה במהדרורה חדשה את המלון הלאומי שלהם, איזה
יחס של כבוד קיים שם למועד הלשון מצד המשגלה, הוא נחשב לאחד
מהמוסדות היוצרים מכובדים, מכובזים עלייו כספף, והמלך מתכבד בכבודו.
עלינו להסביר מה לעשות, כדי להסור מעליינו את התרופה הזאת, את
הצביות, ואת השקר. אחת משתי אלה, או שאנו חנו דורשים את הלשון
העברית ואת זכויותיה במלאן, ועלינו לעשות מעשה רב, ולהעמיד את
עוד הלשון במקומו הרואין, ואם לא, אל נא נשקר לעצמנו ולא נזיף את
תפקידנו